

**UCHWAŁA NR XLV/699/2010
RADY MIEJSKIEJ W WIELICZCE**

z dnia 26 października 2010 r.

w sprawie ustanowienia herbu, chorągwi i pieczęci Miasta i Gminy Wieliczka

Na podstawie art. 18 ust 2, pkt. 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz.1591 z późn. zm.) oraz art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz. U. Nr 31, poz. 130 z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rada Miejska w Wieliczce, uchwała co następuje:

§ 1.

Ustanawia się dla Miasta i Gminy Wieliczka:

- 1) Herb według opisu i wzoru zawartego w załączniku Nr 1 do niniejszej uchwały.
- 2) Chorągiew według opisu i wzoru zawartego w załączniku Nr 2 do niniejszej uchwały.
- 3) Pieczęć według opisu i wzoru zawartego w załączniku Nr 3 do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wieliczka.

§ 3.

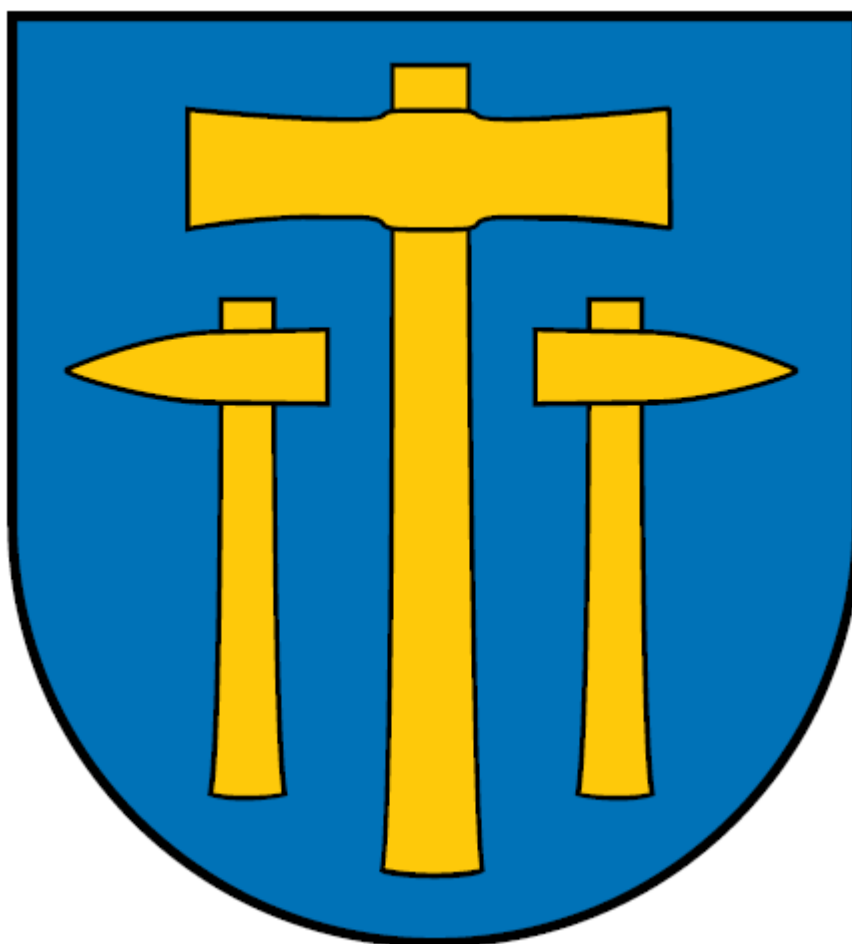
Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Wieliczce

Zbigniew Zarębski

Opis i wzór herbu Miasta i Gminy Wieliczka

Herb Miasta i Gminy Wieliczka przedstawia w polu błękitnym (PANTONE 300; CMYK c=100 m=35 y=100 k=0) złote (kolory złoty i żółty są używane zamiennie - PANTONE116; CMYK C=0 M=20 Y=100 K=0) narzędzia górnicze w słup, pośrodku młot górniczy - posóft, a po jego bokach dwa kilofy.

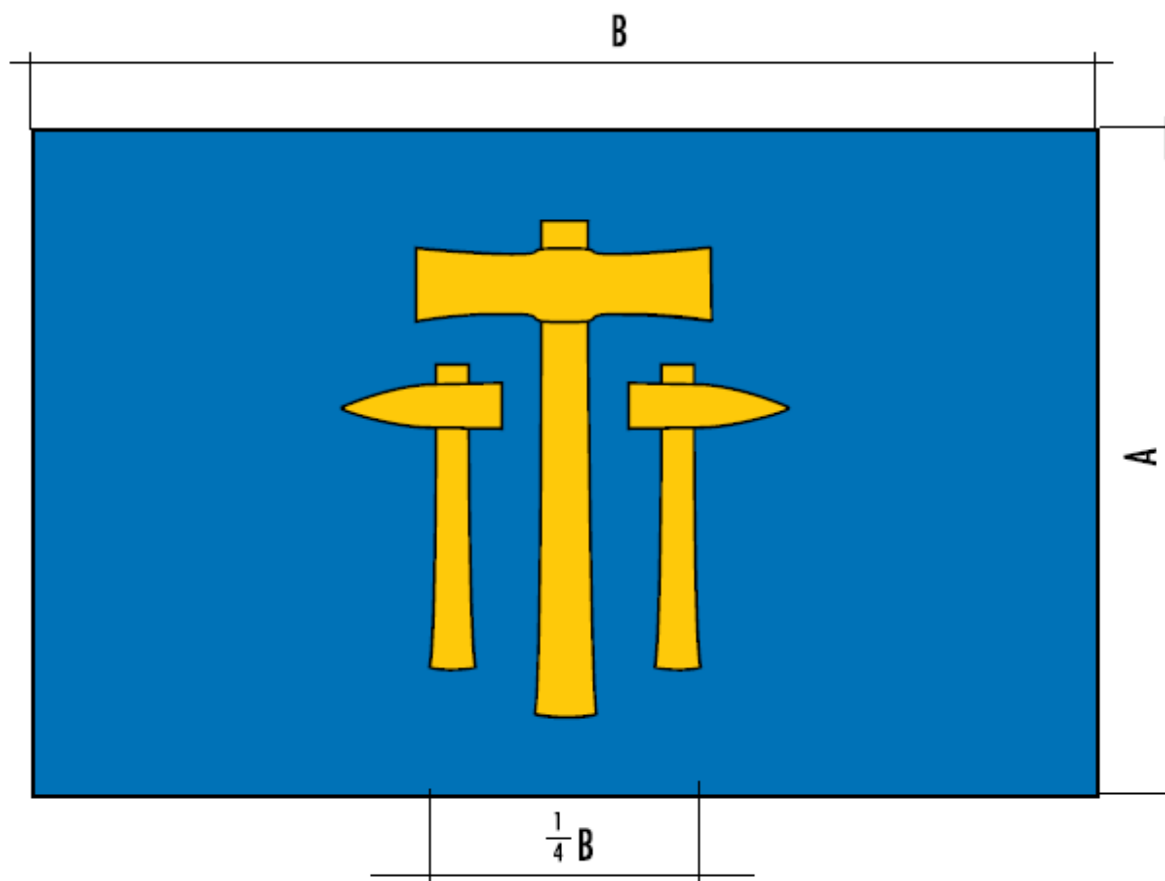

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Wieliczce

Zbigniew Zarębski

Opis i wzór chorągwi Miasta i Gminy Wieliczka

Chorągiew Miasta i Gminy Wieliczka ma postać płata barwy błękitnej (PANTONE 300; CMYK c=100 m=35 y=100 k=0) z umieszczonym na obu jego stronach godłem herbu miasta. Stosunek szerokości do długości płata wynosi 5 : 8.

$$A:B = 5:8$$

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Wieliczce

Zbigniew Zarębski

Opis i wzór pieczęci Miasta i Gminy Wieliczka

Pieczęć Miasta i Gminy Wieliczka przedstawia w polu pieczęci godło herbu miasta, a w otoku napis :
MIASTO I GMINA WIELICZKA.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Wieliczce

Zbigniew Zarębski

Uzasadnienie

Uchwałą nr XXIX/429/2009 Rady Miejskiej w Wieliczce z dnia 23 czerwca 2009 roku przyjęto i skierowano do zaopiniowania projekty herbu, chorągwi i pieczęci Miasta i Gminy Wieliczka. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 8 września 2010 r. wyraził pozytywną opinię o przedłożonych projektach.

Miasto i Gmina Wieliczka jako współczesna jednostka samorządu terytorialnego składa się z miasta Wieliczki i 29 sołectw. Struktura tej jednostki samorządu terytorialnego jest więc złożona, poszczególne sołectwa dysponowały własnymi pieczęciami pochodzącymi z okresu galicyjskiego, ale nie ulega wątpliwości, że znakiem nadrzędnym dla miasta i gminy powinien być, podobnie jak dotychczas, historyczny herb Wieliczki.

Wieliczka jest miastem o średniowiecznym rodowodzie. Należy do miast, których herb ukształtował się w średniowieczu i bez zmian funkcjonował do upadku Rzeczypospolitej. Dość zasadniczo został zmieniony w okresie zaborów, jednak po odzyskaniu niepodległości powrócono do historycznego herbu, który w tej wersji używany jest do dnia dzisiejszego.

Już na najstarszej zachowanej pieczęci Wieliczki, pochodzącej z XV wieku, występuje w pełni wykształcony herb miasta. Jest to pieczęć okrągła o średnicy 45 mm. W jej polu umieszczono tarczę z godłem, które tworzą narzędzia górnicze w układzie w słup: pośrodku młot górniczy zwany posułt, po bokach dwa bliźniacze kilofy. Legenda pieczęci, wykonana minuskułą gotycką, brzmi: sigillum civitatis magni salis welichsensis. Tarcza jest otoczona po bokach i u góry wicią roślinną. W dotychczasowej literaturze pieczęć powyższa była datowana dość ogólnie na XV wiek. Dla dziejów herbu Wieliczki ważna jest w miarę możliwości dokładniejsza jej datacja. Kształt tarczy herbowej nosi już cechy gotycko - renesansowe (wcięte pobocznicze, głowica z charakterystycznym „dziubkiem”), co pozwala datować pieczęć na koniec XV wieku. Pieczęć powyższa była w użytku, jak informuje H. Seroka, około trzystu lat, co wpływało na stabilizację herbu.

Już w tym miejscu należy zwrócić uwagę na pewne cechy charakterystyczne narzędzi górniczych umieszczonych na tej pieczęci, zwłaszcza młota. Jest on w sposób bardzo charakterystyczny rozszerzony na końcach. Młoty górnicze miały zróżnicowane formy, ale zazwyczaj ich szerokość bywała równa. Forma młota na pieczęci Wieliczki nie jest jednak odosobniona. Na pieczęci ławniczej Bochni końcówki młota też rozszerzają się. Przy czym w przypadku Bochni rozszerzenie ma formę regularną a w przypadku Wieliczki nieregularną. W związku z tym nie można wykluczyć, że mamy do czynienia z młotem, którego końcówki uległy zniekształceniu (swoistemu „zbiciu”) w wyniku długiego używania. Ta forma młota stała się cechą charakterystyczną godła Wieliczki i powtarza się też na pieczęciach z XVI wieku, co zmusza projektanta współczesnego herbu do uwzględnienia tych cech.

Pomimo, iż pieczęć herbowa pochodzi z XV wieku można z dużym prawdopodobieństwem twierdzić, że herb Wieliczki jest starszy. Wynika to z dziejów miasta oraz dziejów jego władz. Początki Wieliczki jako miasta należy odnosić do 1290 roku, wówczas w dniu św. Jakuba Apostoła (25 lipca) został wystawiony przez księcia Przemysła II dokument lokacji na prawie frankońskim. Jej okoliczności są dość złożone. Ważną rolę odegrał w niej poprzednik Przemysła II na krakowskim tronie, książę wrocławski Henryk IV Prawy. Dokument Przemysła II z dyplomatycznego punktu widzenia jest transumptem dokumentu Henryka IV. Zawiera on zezwolenie na lokację miasta wystawioną dla braci Jeszki (Jescho) i Izybolda (Hysinbold), którzy będąc zasadźcami zostali jednocześnie wójtami dziedzicznymi. Kolejnym wójtem zostaje Gerlach von Kulpe, który nabył od nich wójtostwo. Cała trójka angażuje się w bunt wójta Alberta, co ma duże znaczenie dla dziejów Wieliczki. Gerlach został pozbawiony swego urzędu, a odebrane mu wójtostwo Władysław Łokietek sprzedał wiernemu sobie mieszczaninowi krakowskiemu Mikołajowi Manente. Kolejnym wójtem wielckim został wybitny mieszczanin krakowski Mikołaj Wierzynek. Początkowo władza wójtów była bardzo mocna, ale już we wczesnym okresie nastąpiło jej znaczące osłabienie, związane z represjami po buncie wójta Alberta. Podobnie jak w Krakowie zbuntowany wójt wielicki został pozbawiony urzędu, ale w przeciwieństwie do Krakowa nie nastąpiły tak daleko idące zmiany w strukturze władzy miejskiej. W Krakowie urząd dziedzicznego wójta został zniesiony i została powołana przez króla posłuszna mu rada miejska. W Wieliczce urząd wójta został zachowany, zmieniła się tylko jego osoba.

Jednak z biegiem czasu kosztem ograniczeń kompetencji władzy wójtowskiej umacniała się pozycja i znaczenie rady miejskiej. Przekazy źródłowe nie pozwalają na precyzyjne ustalenie kiedy powstała rada miejska oraz jak układały się jej stosunki z wójtem. Na pewno powstała ona przed 1456 rokiem, gdyż w tym roku są już wzmiankowani rajcy wieliccy. W 1461 roku Kazimierz Wielki nadał Wieliczce prawo magdeburskie. Struktura i hierarchia władz miejskich jest w naszych rozważaniach bardzo ważna, gdyż to one dysponowały pieczęciami, na których występowały znaki miejskie.

Jest wykluczone, aby opisana powyżej pieczęć, z końca XV wieku, była najstarszą pieczęcią Wieliczki, trudno bowiem zakładać, że miasto nie posiadało przez ok. 200 lat własnej pieczęci. Nie ulega wątpliwości, że Wieliczka posiadała pieczęć już w XIV wieku. Mogła być ona sporządzona w pierwszych dziesięcioleciach XIV wieku, albo jeszcze przed buntem wójta Alberta albo po nim. Mocna pozycja urzędu wójta przemawia za tym, że była to pieczęć wójtowska. Można przypuszczać, że na najstarszej pieczęci Wieliczki występowały, podobnie jak na znanej nam pieczęci, narzędzia górnicze. Być może pieczęć piętnastowieczna powieliała wyobrażenie występujące na nieznannej poprzedniej pieczęci?

Pewnym argumentem przemawiającym za tym, że już na najstarszej pieczęci mogły występować narzędzia górnicze jest analogia do pieczęci sąsiedniej Bochni, gdzie na czternastowiecznej pieczęci radzieckiej i ławniczej występują narzędzia. Przypuszczenie to wspiera również pieczęć żupnika Alberta, na której występują narzędzia górnicze. Jeśli atrybucja tej pieczęci, przypisanej Albertowi żupnikowi i wójtowi krakowskiemu, jest poprawna, to znaczy że na pieczęciach związanych z tymi miastami i urzędem żupnika dominowało przedstawianie narzędzi górniczych.

Kolejne pieczęcie potwierdzają stabilizację herbu miasta. Wymienić tu należy dwie pieczęcie sygnetowe: jedną z 1 poł. XVI wieku, drugą z połowy tego stulecia oraz pieczęć sądu sześciu miast sprawioną w latach 1543 – 1544. Na powyższych pieczęciach środkowy młot jest również w sposób charakterystyczny rozszerzony na końcach. Ponieważ herb Wieliczki był podobny do herbu Bochni od XVI wieku umieszczano nad tarczą monogram V lub W nawiązujący do pierwszej litery nazwy miasta. W XVII wieku następują pewne modyfikacje herbu, a także wprowadzenie pieczęci o wyobrażeniu całkowicie innym niż dotychczasowe. Pierwsza z wymienionych pieczęci z 2 poł. XVII wieku przedstawia dotychczasowe godło zmodyfikowane w ten sposób, że na środkowym młocie umieszczono siedzącego orła z rozpostartymi skrzydłami, z głową zwróconą w lewo. Monogram W został w tym wypadku umieszczony poniżej godła. Legenda pieczęci brzmi: SIGILL(VM) CIVIT(ATIS) WIELI[CEN(SIS)]. W XVII wieku powstała też bardzo nietypowa dla Wieliczki pieczęć przedstawiająca drzewo oraz stojące po jego stronach postacie kobiety i mężczyzny. Pieczęć nosi napis: SIGILL[VM CIV]ITA[TIS W]IELICENSIS. Pozostałe znane pieczęcie przedstawiają tradycyjne godło miasta. Pochodzą one z XVII lub XVII – XVIII wieku.

Na podstawie opracowania H. Seroki możemy stwierdzić, że w czasach staropolskich, do końca XVIII wieku, Wieliczka używała sześciu pieczęci. System sfragistyczny miasta był skromniejszy niż sąsiedniej Bochni, która w porównywalnym czasie używała szesnastu pieczęci. W Wieliczce były one też mniej zróżnicowane, gdyż wszystkie noszą napisy pozwalające zakwalifikować je jako pieczęcie ogólnomiejskie. Brak tu rozróżnienia na pieczęcie rady i ławy miejskiej. W przeciwieństwie do Bochni na staropolskich pieczęciach Wieliczki nie występuje tytułatura miasta królewskiego.

Należy też wspomnieć o pewnych formach udostojnienia herbu miasta, wprowadzonych w XVII wieku, które mają jednak charakter efemeryczny, pojawiają się tylko jeden raz i nie są kontynuowane. Jedna z nich polega na wprowadzeniu tzw. trzymaczy do herbu miasta, druga na ukoronowaniu herbu. Na dokumencie wystawionym dla Wieliczki przez króla Zygmunta III 26 lutego 1609 roku, umieszczono dość bogaty wystrój heraldyczny, między innymi herby Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz Królestwa Szwecji, a także herb Wieliczki. Tradycyjne godło jest tu przedstawione w wieńcu roślinnym, bez tarczy, ponad młotem umieszczono literę W, a wieniec podtrzymywany jest przez dwóch gwarków z kilofami w rękach. Odwołano się tu do motywu stosowanego w herbach miast górniczych, gdzie gwarkowie występują w roli trzymaczy. W przypadku Olkusza gwarkowie (bardzo podobni do występujących na omawianym dokumencie) podtrzymują herb królestwa oraz herb miasta wymalowane w prezbiterium olkuskiego kościoła parafialnego. Gwarkowie podtrzymują też herb czeskiej Kutnej Hory. Dodać przy tym należy, że trzymacze są w polskiej heraldyce miejskiej rzadkością, a ich obecność powinna być traktowana jako objaw wysokiej kultury heraldycznej.

Z kolei na planie Wieliczki wykonanym przez Wilhelma Hondiusa w 1645 roku na podstawie rysunków M. Germana, umieszczono tradycyjny herb na tarczy zwieńczonej koroną. Podkreślić jednak należy, że nie może to być argument za umieszczeniem korony we współczesnym herbie miasta, gdyż nie jest to źródło o proveniencji urzędowej lecz prywatnej, a ukoronowany herb nie pojawia się na żadnej pieczęci miasta. Na jednym z egzemplarzy planu, przechowywanym w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie, tarcza jest barwiona w kolorze niebieskim.

Zmiana herbu Wieliczki następuje w okresie zaborów. Dobrze wpisuje się ona w działania władz zaborczych w stosunku do heraldyki miast galicyjskich. W przypadku herbów kilku miast dokonano ich zmiany lub modyfikacji. Jednak jej data, okoliczności oraz motywacje nie są dotychczas rozpoznane z powodu braku źródeł. Dotychczasowe badania nad heraldyką miast galicyjskich nie wyjaśniły okoliczności zmiany herbu. Nowy herb Wieliczki wykorzystuje staropolskie godło, jednak spycha je do drugo- czy nawet wręcz trzeciorzędnej roli. Przedstawia on w polu złotym czarnego orła, ukoronowanego koroną zamkniętą,

z czerwonym językiem i szponami, z tarczą na piersi, na której w polu czerwonym równoramienny srebrny krzyż oraz druga czerwona tarczą umieszczoną na ogonie, na której srebrna rzeka. W prawym szponie orzeł trzyma trzy złote skrzyżowane młotki a w lewym dwuszałkową złotą wagę. Herb powyższy jest bardzo popularny na dziewiętnastowiecznych zabytkach związanych z Wieliczką. Oprócz pieczęci występuje on na odznace burmistrza Wieliczki, na tzw. kubku Włodzimierza Tetmajera, na polichromii stropu kościoła św. Sebastiana, na tzw. tarczy legionów. Herb ten występuje także na zabytkach krakowskich. W wystroju heraldycznym auli Collegium Novum wśród 36 herbów uniwersyteckich i miejskich umieszczono również dziewiętnastowieczny herb Wieliczki. Herb w tej wersji zamierzano również umieścić w krakowskich Sukiennicach, znajdował się on bowiem wśród projektów, ale ostatecznie zrealizowano herb w wersji staropolskiej.

Wraz z odzyskaniem niepodległości miasto powróciło do swego średniowiecznego herbu. Sprawę herbów miast uregulowało Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 13 grudnia 1927 o godłach i znakach państwowych oraz jego nowelizacja z 24 listopada 1930 roku. Na jej mocy miasta posiadające historyczne herby miały prawo ich używać dopiero po zatwierdzeniu przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Wiele miast skorzystało z tej możliwości kierując stosowne podanie do ministerstwa. Wśród nich była również Wieliczka. Nie znamy na razie czasu, w którym Wieliczka wystąpiła o potwierdzenie swego herbu, znamy natomiast decyzję ministra, opublikowaną w Monitorze Polskim, noszącą datę 18 marca 1938. Zamieszczony tam opis herbu brzmi następująco: „W polu czerwonym młot dwustronny cały złoty; po jego bokach dwa niższe kilofy ostrzami na zewnątrz, również całe złote”. Od razu podkreślić należy, że pomimo czerwonej barwy pola uwzględnionej w tym zatwierdzeniu, współczesny herb Wieliczki powinien mieć pole błękitne, co w dalszym ciągu zostanie uzasadnione.

W okresie przedwojennym herb Wieliczki został omówiony jedynie w herbarzu Chomiciego wydanym w 1939 roku. Pomimo decyzji ministra spraw wewnętrznych z poprzedniego roku, autor podaje jako herb Wieliczki wersję wprowadzoną przez Austriaków. Wynikało to stąd, że oparł się on na w opisie herbu miasta na nieaktualnym Polskim herbarzyku Kajetana Sariusza Wolskiego. Również powojenne opracowania dotyczące herbu Wieliczki są nieliczne. Zamieszczano w nich reprodukcje herbu nawiązujące do średniowiecznej tradycji, a towarzyszą im lapidarne uwagi na jego temat. Przedstawiają one herb miasta ukazujący złote narzędzia górnicze w polu czerwonym.

Obecnie Wieliczka używa herbu przedstawiającego złote narzędzia w polu błękitnym. Decyzja o zmianie barwy pola herbu została podjęta przez władze w 1990 roku. Barwy powyższe zostały wpisane do Statutu Gminy Wieliczka. W czasie prowadzonych obecnie prac wolą władz Wieliczki było, by herb zachował błękitną barwę. Jest to co prawda niezgodne z brzmieniem zatwierdzenia herbu Wieliczki z 18 marca 1938, ale posiada uzasadnienie w staropolskim materiale źródłowym oraz daje podstawę do rozróżnienia herbów dwóch sąsiednich miast, Wieliczki i Bochni, które posługują się bardzo podobnymi godłami. Skoro Bochnia używa złotych narzędzi górniczych w polu czerwonym (i herb o tej barwie został pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Heraldyczną), to Wieliczka powinna używać herbu o innej barwie, która różnicowałaby te dwa herby. Problem rozróżniania herbów Wieliczki i Bochni nie jest nowy, gdyż istniał już od XVI wieku. Wówczas rozwiązywano go w ten sposób, że ponad herbem Wieliczki umieszczano literę V lub W, pozwalającą bez wątplenia identyfikować herb miasta. Obecnie rozróżnienie obydwu herbów powinno odbywać się za pomocą barw pola tarczy. Znajduje to uzasadnienie w staropolskim źródle. Na planie Wieliczki z 1645 roku występuje barwna wersja herbu ukazująca narzędzia górnicze w polu błękitnym.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Wieliczce

Zbigniew Zarębski